

XUNG ĐỘT HAMAS-ISREAL: TÁC ĐỘNG TOÀN DIỆN VÀ SỰ HÌNH THÀNH CÁC XU HƯỚNG AN NINH MỚI TẠI TRUNG ĐÔNG

NGUYỄN LÊ THY THƯƠNG*

Khu vực Trung Đông từ lâu đã là điểm nóng của những xung đột địa chính trị kéo dài, trong đó cuộc xung đột giữa Hamas và Israel là một trong những vấn đề phức tạp và dai dẳng nhất. Cuộc xung đột này không chỉ xoay quanh vấn đề lãnh thổ mà còn mang nhiều ý nghĩa về văn hóa, tôn giáo và chính trị. Kể từ khi nhà nước Israel được thành lập vào năm 1948, xung đột giữa người Do Thái và người Palestine đã trải qua nhiều giai đoạn thăng trầm, gây ra những tác động sâu sắc đến không chỉ các bên liên quan trực tiếp mà còn ảnh hưởng lớn đến sự ổn định của cả khu vực Trung Đông. Cuộc đối đầu gần đây giữa Hamas và Israel, với những diễn biến bạo lực nghiêm trọng, một lần nữa làm trầm trọng thêm tình hình vốn đã bất ổn tại khu vực này, đồng thời mở rộng phạm vi tác động đến các quốc gia láng giềng và cộng đồng quốc tế. Bài viết này phân tích nguyên nhân, diễn biến và tác động của cuộc xung đột Hamas - Israel, đồng thời làm rõ cách cuộc chiến này ảnh hưởng đến tình hình an ninh, chính trị, và kinh tế của khu vực Trung Đông.

1. Nguyên nhân và diễn biến của xung đột Hamas - Israel

Xung đột giữa Hamas và Israel hiện nay là một phần của cuộc xung đột kéo dài

hàng thế kỷ giữa Israel và Palestine, bắt nguồn từ cuối thế kỷ XIX. Năm 1947, Liên hợp quốc thông qua Nghị quyết 181, chia Palestine thành các quốc gia Ả Rập và Do Thái, dẫn đến việc thành lập Israel vào năm 1948 và khơi mào cuộc Chiến tranh Ả Rập-Israel. Sau khi Israel giành chiến thắng trước người Ả Rập vào năm 1949, 750.000 người Palestine bị buộc di tản, và lãnh thổ bị chia thành Israel, Bờ Tây, và Dải Gaza. Vào năm 1979, Hiệp ước David Camp được ký kết, chấm dứt xung đột giữa Israel và Ai Cập. Sau đó các Hiệp định Oslo I (1993) và Oslo II (1995), ra đời tạo điều kiện cho người Palestine tự quản ở Bờ Tây và Dải Gaza (1).

Sự chia rẽ trong nội bộ Palestine bùng lên khi Hamas giành chiến thắng trong cuộc bầu cử quốc hội của chính quyền Palestine năm 2006, lật đổ đảng Fatah cầm quyền. Điều này đã trao quyền kiểm soát Dải Gaza cho Hamas, một phong trào chính trị và quân sự lấy cảm hứng từ Anh em Hồi giáo Palestine. Hoa Kỳ và Liên minh châu Âu, cùng các nước khác, không công nhận chiến thắng của Hamas, vì nhóm này đã bị coi là một tổ chức khủng bố từ cuối những năm 1990. Sau khi Hamas giành quyền kiểm soát, bạo lực đã nổ ra giữa Hamas và Fatah. Từ năm 2006 đến

*ThS. Viện Nghiên cứu Nam Á, Tây Á và Châu Phi, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam

2011, hàng loạt cuộc đàm phán hòa bình thất bại và các cuộc đối đầu đẫm máu đã dẫn đến một thỏa thuận hòa giải. Fatah đã tham gia vào một chính phủ đoàn kết với Hamas vào năm 2014 (2).

Vào mùa Hè năm 2014, xung đột giữa Israel và Hamas bùng phát khi Hamas phóng 3.000 tên lửa vào Israel, và Israel đáp trả bằng các cuộc tấn công lớn vào Gaza. Cuộc đối đầu kéo dài đến cuối tháng 8, khi Ai Cập làm trung gian cho một thỏa thuận ngừng bắn, sau khi 73 người Israel và 2.251 người Palestine thiệt mạng. Năm 2018, căng thẳng tiếp tục leo thang khi các cuộc biểu tình ôn hòa ở biên giới Gaza dẫn đến 183 người Palestine thiệt mạng và 6.000 người bị thương bởi quân đội Israel. Xung đột giữa Fatah và Hamas cũng tái diễn, với việc Fatah kiểm soát Bờ Tây và Hamas nắm quyền tại Gaza. Trong thời gian này, chính quyền Trump đã chuyển đại sứ quán Mỹ đến Jerusalem và thúc đẩy các Hiệp định Abraham, giúp Israel bình thường hóa quan hệ với một số quốc gia Ả Rập. Đến năm 2021, bạo lực lại bùng phát sau phán quyết trục xuất người Palestine khỏi Đông Jerusalem, dẫn đến 11 ngày giao tranh khốc liệt giữa Israel và Hamas, khiến hơn 250 người Palestine và 13 người Israel thiệt mạng. Cuối năm 2022, chính phủ cựu hữu của Israel do Benjamin Netanyahu lãnh đạo được thành lập, ưu tiên mở rộng các khu định cư ở Bờ Tây và hạn chế quyền giám sát tư pháp.

Vào đầu tháng 10 năm 2023, các chiến binh Hamas bất ngờ bắn hàng loạt rocket vào Israel và vượt qua biên giới Dải Gaza để tấn công các thành phố và thị trấn phía Nam Israel. Cuộc tấn công này đã gây ra thương vong lớn, khiến hơn 1.300 người Israel thiệt mạng, 3.300 người khác bị thương và hàng trăm người bị bắt làm con tin. Đây là một trong những cuộc tấn công

đẫm máu nhất mà Israel phải đối mặt trong nhiều thập kỷ. Để đáp trả, vào ngày 8 tháng 10, nội các Israel chính thức tuyên chiến với Hamas, mở đường cho chiến dịch quân sự toàn diện nhằm vào Dải Gaza (3).

Sau khi tuyên chiến, Israel đã phát động chiến dịch "bao vây toàn diện" lên Gaza. Điều này đồng nghĩa với việc phong tỏa toàn bộ nguồn cung cấp điện, nước và nhiên liệu vào lãnh thổ Palestine, làm trầm trọng thêm cuộc khủng hoảng nhân đạo vốn đã nghiêm trọng tại đây. Ngày 27 tháng 10, Israel yêu cầu hơn một triệu thường dân Palestine ở phía Bắc Gaza phải sơ tán để chuẩn bị cho cuộc chiến lược trên bộ. Cuộc tấn công này diễn ra kết hợp giữa lực lượng bộ binh và các cuộc không kích dồn dập. Giai đoạn đầu của cuộc xâm lược kết thúc vào ngày 24 tháng 11 sau một thỏa thuận trao đổi con tin và tù nhân giữa Israel và Hamas, đồng thời mở đường cho các hoạt động viện trợ nhân đạo vào Gaza (4).

Sau khi tạm ngừng bắn trong 7 ngày, xung đột lại nổ ra, với trọng tâm là Thành phố Khan Younis ở phía Nam Gaza, nơi được Israel tuyên bố là một trong những căn cứ chính của Hamas. Trong khi đó, dưới sức ép từ đồng minh Mỹ, Israel cam kết sẽ bắt đầu rút quân khỏi Dải Gaza vào tháng 1 năm 2024. Theo các nhà phân tích, đến cuối tháng 2, IDF đã rút khoảng 90% lực lượng khỏi Gaza, chỉ để lại một lữ đoàn duy trì an ninh (5). Tuy nhiên, Thủ tướng Benjamin Netanyahu vẫn duy trì quan điểm rằng một cuộc tấn công vào Thành phố Rafah, nơi hơn một triệu người tị nạn Palestine đang trú ẩn, là cần thiết để tiêu diệt tận gốc Hamas.

Vào giữa tháng 3, IDF đã tiến hành một cuộc đột kích kéo dài hai tuần vào Bệnh viện al-Shifa, trung tâm y tế lớn nhất của Gaza. Israel cáo buộc Hamas đang sử dụng cơ sở này như một trung tâm chỉ huy và nơi

giam giữ con tin. Cuộc đột kích dẫn đến cái chết của 200 chiến binh Hamas và việc bắt giữ 500 người khác, theo tuyên bố của Israel. Mặc dù cộng đồng tình báo Hoa Kỳ xác nhận rằng Hamas đã sử dụng al-Shifa như một cơ sở hoạt động, họ cũng nhận định rằng nhóm chiến binh này đã sơ tán khỏi khu phức hợp trước khi Israel tiến hành chiến dịch. Vào cuối tháng 4, hai ngôi mộ tập thể được phát hiện tại Bệnh viện al-Shifa và Bệnh viện Nasser ở Khan Younis, chứa tổng cộng hơn 300 thi thể. Các tổ chức quốc tế, bao gồm Liên hợp quốc, đã kêu gọi mở cuộc điều tra độc lập về các vụ này.

Cùng thời gian đó, xung đột lan rộng ra ngoài Gaza khi Israel tiến hành một cuộc không kích vào một tòa nhà lãnh sự quán Iran tại Damascus, Syria, vào ngày 1 tháng 4, khiến nhiều sĩ quan quân đội cấp cao của Iran thiệt mạng. Iran nhanh chóng đáp trả bằng cách phóng hơn 300 máy bay không người lái và tên lửa vào Israel vào ngày 13 tháng 4. Dù Israel thành công trong việc ngăn chặn phần lớn cuộc tấn công và chỉ chịu thiệt hại nhỏ tại một căn cứ không quân, nhưng sự kiện này đánh dấu lần đầu tiên Iran trực tiếp tham gia vào cuộc chiến. Trước nguy cơ leo thang xung đột, Mỹ và các đồng minh đã gây áp lực buộc Israel không thực hiện các biện pháp trả đũa toàn diện. Thay vào đó, Israel đã thực hiện một cuộc không kích hạn chế vào các căn cứ quân sự của Iran tại Isfahan và Tabriz vào ngày 19 tháng 4. Tổng thống Iran, Ebrahim Raisi, sau đó đã cố gắng giảm căng thẳng, cho biết Iran không có ý định leo thang xung đột thêm nữa.

Tuy nhiên, căng thẳng vẫn tiếp tục gia tăng. Vào cuối tháng 7, một cuộc không kích của Hezbollah, nhóm chiến binh được Iran hậu thuẫn, đã giết chết 11 người tại một ngôi làng Druze ở Cao nguyên Golan

do Israel kiểm soát. Để trả đũa, Israel đã ám sát một lãnh đạo cấp cao của Hezbollah tại Beirut, Lebanon. Chỉ vài giờ sau, Ismail Haniyeh, một nhà lãnh đạo chính trị cấp cao của Hamas bị ám sát tại Tehran khi tham dự lễ nhậm chức tổng thống Iran. Dù Israel không nhận trách nhiệm, Thủ tướng Netanyahu tuyên bố Israel sẽ trả đũa mạnh mẽ bất kỳ hành động xâm lược nào. Cái chết của Haniyeh, người đang đóng vai trò quan trọng trong các cuộc đàm phán ngừng bắn tại Gaza, đã khiến các nỗ lực giảm căng thẳng khu vực trở nên mong manh. Iran tuyên bố sẽ trả đũa, nhưng sau đó đã trì hoãn hành động này. Một tháng sau, Israel phát động một cuộc tấn công phủ đầu vào các căn cứ của Hezbollah để ngăn chặn một cuộc tấn công bằng tên lửa và máy bay không người lái quy mô lớn của nhóm này (6).

2. Tác động của xung đột Hamas - Israel đến khu vực Trung Đông

Cuộc xung đột Hamas - Israel đã gây ra những ảnh hưởng nghiêm trọng đến sự phát triển và ổn định của khu vực Trung Đông.

Trong lĩnh vực an ninh quân sự, cuộc xung đột này đã khiến cho cả khu vực chìm trong bất ổn và hỗn loạn, đặc biệt là khi phạm vi của xung đột ngày càng được mở rộng. Trong khi đó, các tổ chức cực đoan và khủng bố như "Nhà nước Hồi giáo" đã lợi dụng tình hình hỗn loạn để gia tăng hoạt động của mình, làm trầm trọng thêm sự bất ổn trong khu vực. Một ví dụ điển hình là vụ đánh bom ở Thành phố Kerman của Iran vào tháng 1 năm 2024, khiến hơn 100 người thiệt mạng. Những cuộc tấn công như vậy không chỉ làm dấy lên nỗi lo ngại về an ninh mà còn làm gia tăng sự bất ổn trong toàn bộ khu vực Trung Đông (7).

Khi cuộc xung đột giữa Palestine và Israel thu hút sự chú ý của cộng đồng quốc

tế, tình hình xung đột ở Trung Đông như Syria, Yemen và Libya đã dần trở nên kém nổi bật hơn. Điều này đã dẫn đến một sự chậm trễ trong tiến trình hòa giải chính trị và làm trầm trọng thêm các vấn đề vốn đã tồn tại. Kể từ tháng 10 năm 2023, *tình hình ở Syria* đã trở nên căng thẳng hơn khi lực lượng chính phủ Nga và Syria gia tăng các cuộc không kích vào các khu vực do phe đối lập kiểm soát ở Tây Bắc Syria. Những cuộc tấn công này không chỉ làm gia tăng áp lực an ninh mà còn gây ra các thảm họa nhân đạo nghiêm trọng trong khu vực. Đồng thời, các cuộc không kích của Lực lượng Phòng vệ Israel nhắm vào các mục tiêu ở Syria đã làm tình hình thêm phức tạp, tạo ra một bối cảnh an ninh bất ổn và gia tăng khổ đau cho dân thường. *Bức tranh an ninh ở Yemen* cũng không kém phần nghiêm trọng. Kể từ tháng 9 năm 2023, các cuộc đàm phán giữa Ả Rập Saudi và lực lượng vũ trang Houthi để chấm dứt cuộc chiến đã bị đình trệ. Ả Rập Saudi bày tỏ lo ngại về việc tình hình ở Yemen có thể tiếp tục leo thang và đã kêu gọi Mỹ thực hiện các cuộc tập trận nhằm kiềm chế lực lượng Houthi. Tuy nhiên, tình hình xung đột vẫn tiếp tục diễn biến phức tạp, không có dấu hiệu rõ ràng của một giải pháp hòa bình. *Tại Libya*, cuộc xung đột giữa các phe phái chính trị và quân sự đã kéo dài, với các cuộc đụng độ vũ trang liên tục. Tình trạng này làm chậm tiến trình hòa giải và làm gia tăng căng thẳng trong khu vực. *Tình hình ở Sudan* lại chứng kiến sự leo thang đáng kể. Vào tháng 1 năm 2024, Chủ tịch Hội đồng Chủ quyền Sudan và Tổng tư lệnh các lực lượng vũ trang, Abdel Fattah al-Burhan, đã tuyên bố từ chối hòa giải với lực lượng phản ứng nhanh, làm gia tăng sự kéo dài của xung đột vũ trang ở Sudan. Sự căng thẳng này làm rõ ràng rằng cuộc xung

đột ở Sudan đang tiếp tục bùng nổ và chưa có dấu hiệu hạ nhiệt.

Tình hình an ninh hỗn loạn ở Trung Đông đã dẫn đến sự cạnh tranh gia tăng giữa các cường quốc quốc tế trong việc giành ảnh hưởng trong khu vực này. Khi các cuộc tấn công của các nhóm dân quân ở Syria và Iraq làm thương vong cho quân nhân của Hoa Kỳ và các đồng minh, nhu cầu bảo vệ an ninh khu vực ngày càng trở nên cấp bách hơn. Để đáp ứng tình hình này, Hoa Kỳ đã quyết định tăng cường hoạt động quân sự tại Trung Đông. Vào tháng 12 năm 2023, Hoa Kỳ đã công bố việc thành lập một liên minh quân sự quốc tế mang mật danh "Chiến dịch bảo vệ thịnh vượng" nhằm ứng phó với cuộc khủng hoảng tại Biển Đỏ (8). Để duy trì khả năng răn đe và đáp trả các cuộc tấn công, Hoa Kỳ đã thực hiện nhiều cuộc không kích tại Yemen, Syria và Iraq. Trong bối cảnh này, các quốc gia Ả Rập vùng Vịnh ngày càng tỏ ra sẵn sàng hơn trong việc hợp tác an ninh với Hoa Kỳ. Một trong những động thái đáng chú ý là Qatar đã đạt được thỏa thuận với Hoa Kỳ để gia hạn quyền sử dụng căn cứ không quân Al Udeid thêm 10 năm. Điều này cho thấy sự gắn bó mạnh mẽ giữa hai nước trong lĩnh vực an ninh.

Dù Nga đã giảm bớt sự can thiệp trực tiếp vào các vấn đề an ninh Trung Đông do cuộc khủng hoảng Ukraine, nhưng nước này vẫn giữ vai trò quan trọng trong các vấn đề liên quan đến Syria. Vào tháng 12 năm 2023, Tổng thống Nga Vladimir Putin đã thực hiện chuyến thăm tới Các Tiểu vương quốc Ả Rập Thống nhất và Saudi Arabia. Ngoài ra, vào tháng 2 năm 2024, Fatah và các nhóm chính trị khác của Palestine đã đến Moscow để đàm phán, cho thấy Nga vẫn đang duy trì ảnh hưởng an ninh của mình tại Trung Đông (9).

Các quốc gia khác như Anh, Pháp, và Ấn Độ cũng không đứng ngoài cuộc. Vương quốc Anh đã triển khai hai tàu chiến và máy bay trinh sát tới Trung Đông ngay sau khi xung đột Palestine-Israel bùng nổ. Pháp đã cử tàu sân bay trực thăng đổ bộ "Dixmude" đến Ai Cập để hỗ trợ y tế, cùng với việc triển khai tàu khu trục tên lửa dẫn đường ở biển Ả Rập (10).

Trong lĩnh vực chính trị - ngoại giao

Cuộc xung đột giữa Palestine và Israel đã có những tác động sâu rộng đến sự ổn định chính trị của các nước Trung Đông. Trước hết, cuộc khủng hoảng này đã gây ra sự bất mãn ngày càng gia tăng trong lòng dân chúng đối với phản ứng và lập trường của các chính phủ trong khu vực. Theo một cuộc thăm dò của Trung tâm Ả Rập ở Washington, D.C., đa số người dân ở các nước Ả Rập cảm thấy không hài lòng với các chính sách của chính phủ của họ liên quan đến cuộc xung đột Palestine-Israel. Kết quả khảo sát cho thấy các quốc gia như Các Tiểu vương quốc Ả Rập Thống nhất, Saudi Arabia, Qatar, Ai Cập, Jordan và Chính quyền Palestine đều bị chỉ trích. Ví dụ, chỉ có 51% người tham gia khảo sát thể hiện sự ủng hộ đối với lập trường của Qatar trong bối cảnh xung đột mới (11).

Sự không hài lòng này đã dẫn đến các cuộc biểu tình quy mô lớn tại nhiều quốc gia Ả Rập, với nhiều khẩu hiệu chỉ trích chính sách của chính phủ đối với vấn đề Palestine và Israel. Tình trạng này đã gây ra sự đàn áp mạnh mẽ từ các chính quyền ở Ai Cập, Maroc, Jordan và một số quốc gia khác, buộc họ phải đình chỉ các cuộc biểu tình ủng hộ Palestine và tiến hành các cuộc bắt giữ.

Trên phương diện ngoại giao, mối quan hệ giữa Israel và các nước Trung Đông khác đang ở trong tình trạng căng thẳng nghiêm trọng, điều này đã làm gia tăng sự

bất ổn trong khu vực. Trước tiên, sự đối đầu giữa Iran và Israel đã trở nên căng thẳng hơn bao giờ hết, nhưng cả hai bên đều cố gắng duy trì một mức độ kiềm chế nhất định để tránh leo thang thành một cuộc chiến tranh toàn diện. Vào ngày 1 tháng 4 năm 2024, Lực lượng phòng vệ Israel đã thực hiện một cuộc tấn công nhắm vào tòa nhà lãnh sự của Đại sứ quán Iran tại Syria. Đáp lại, vào sáng sớm ngày 14 tháng 4 năm 2024, Iran đã phát động chiến dịch trả đũa, Lực lượng vệ binh cách mạng Hồi giáo của Iran đã phóng tên lửa và máy bay không người lái từ quê hương nhằm vào Mỹ, Anh, Jordan và các nước khác đã hỗ trợ đánh chặn những cuộc tấn công này. Mặc dù thiệt hại do các cuộc tấn công của Iran gây ra cho Israel là hạn chế, Israel không thực hiện các hành động trả đũa quy mô lớn chống lại Iran. Điều này cho thấy cả hai bên đều có xu hướng kiềm chế, không muốn để tình hình leo thang thành một cuộc chiến tranh quy mô lớn. Tuy nhiên, điều đáng chú ý đây là lần đầu tiên Iran thực hiện các cuộc tấn công trực tiếp vào các mục tiêu tại Israel từ lãnh thổ của mình, điều này không chỉ thể hiện sức mạnh quân sự và khả năng tấn công tầm xa của Iran mà còn tăng cường khả năng răn đe chống lại Israel. Ngược lại, chi phí để Iran thực hiện cuộc tấn công này ước tính khoảng từ 80 triệu đến 100 triệu USD, trong khi chi phí phòng thủ của Israel có thể lên tới 1 tỷ USD, cho thấy một sự mất cân bằng nghiêm trọng trong việc chống lại các cuộc tấn công.

Trong bối cảnh bất ổn chung của cả khu vực, tiến trình bình thường hóa quan hệ giữa các quốc gia Ả Rập và Israel đã gặp trở ngại. Ả Rập Saudi đã quyết định đình chỉ các cuộc đàm phán nhằm bình thường hóa quan hệ với Israel. Quốc hội Tunisia đã đưa ra thảo luận về một dự luật nhằm hình

sự hóa các nỗ lực bình thường hóa quan hệ với Israel. Dù vậy, một số quốc gia như Ai Cập, Jordan, Các Tiểu vương quốc Ả Rập Thống nhất, Bahrain, Maroc và Sudan vẫn duy trì mối quan hệ ngoại giao với Israel.

Cuối cùng, mối quan hệ ngoại giao giữa Israel và Thổ Nhĩ Kỳ, vốn chỉ được khôi phục vào tháng 8 năm 2022, cũng đã bị tổn hại nghiêm trọng bởi cuộc xung đột mới giữa Palestine và Israel. Vào tháng 5 năm 2024, Thổ Nhĩ Kỳ tuyên bố sẽ đình chỉ tất cả các hoạt động thương mại xuất nhập khẩu liên quan đến Israel (12), đánh dấu một bước lùi đáng kể trong mối quan hệ giữa hai quốc gia này.

Trong lĩnh vực kinh tế, cuộc xung đột Hamas-Israel đã làm trầm trọng thêm những khó khăn kinh tế vốn đã tồn tại ở một số nước Trung Đông. Do xung đột vẫn đang vô cùng ác liệt, sự ổn định của nguồn cung cấp dầu mỏ, khi một số tuyến vận chuyển năng lượng quan trọng ở Vịnh Ba Tư và Biển Đỏ bị đe dọa. Điều này làm tăng nguy cơ cho các quốc gia phụ thuộc vào năng lượng từ Trung Đông. Lấy Ai Cập làm ví dụ, sự kết hợp giữa cuộc xung đột Israel-Palestine và khủng hoảng tại Biển Đỏ đã gây ra sự sụt giảm đáng kể trong ngành du lịch của nước này, đồng thời làm giảm doanh thu từ kênh đào Suez. Tình trạng này đã khiến tình hình thiếu hụt ngoại hối của Ai Cập trở nên nghiêm trọng hơn, đồng thời làm gia tăng áp lực lạm phát, khiến nền kinh tế của quốc gia này gặp nhiều khó khăn.

Bên cạnh những vấn đề nghiêm trọng về an ninh và kinh tế, toàn khu vực, đặc biệt là dải Gaza đang chìm sâu trong cuộc khủng hoảng nhân đạo. Với việc Hamas từ chối các đề xuất ngừng bắn gần đây do Mỹ và Ai Cập làm trung gian, Israel tiếp tục hạn chế lượng viện trợ vào vùng lãnh thổ

này. Các cơ quan nhân đạo quốc tế, bao gồm Chương trình lương thực thế giới (WFP), cảnh báo rằng nạn đói đang cận kề khi nguồn cung cấp lương thực cạn kiệt. Sau khi Israel không kích làm chết bảy nhân viên của tổ chức từ thiện World Center Kitchen, nhiều tổ chức nhân đạo đã tạm dừng hoạt động tại Gaza. Chỉ có 11 trong tổng số 35 bệnh viện ở Gaza vẫn hoạt động một phần, do cơ sở hạ tầng y tế bị phá hủy và thiếu vật tư y tế. Tổ chức Y tế thế giới (WHO) đã cảnh báo về sự bùng phát của dịch bệnh, trong khi số lượng thường dân Palestine thiệt mạng và bị thương tiếp tục gia tăng.

Cuộc di tản hàng loạt của người Palestine cũng là một vấn đề lớn đối với các nước láng giềng như Ai Cập và Jordan, những quốc gia đã tiếp nhận hàng trăm nghìn người tị nạn Palestine trong quá khứ. Tuy nhiên, trong cuộc chiến này, cả hai nước đều từ chối nhận thêm người tị nạn vì lo ngại họ sẽ không thể quay trở lại Gaza sau khi chiến tranh kết thúc. Ai Cập cũng lo sợ rằng các chiến binh Hamas có thể xâm nhập vào nước này, gây ra một cuộc chiến mới ở bán đảo Sinai và đe dọa chính quyền của Tổng thống Abdel Fattah el-Sisi bằng cách ủng hộ Anh em Hồi giáo. Đến nay, chỉ có khoảng 1.100 người được phép rời khỏi Gaza qua cửa khẩu biên giới Rafah đến Ai Cập, trong khi hơn 1,5 triệu người phải di dời vẫn mắc kẹt ở phía Nam Gaza, đối mặt với tình trạng khan hiếm nguồn cung và nguy cơ an ninh ngày càng nghiêm trọng (13).

3. Những xu hướng an ninh mới ra đời ở Trung Đông hiện nay

Xu hướng mở rộng phạm vi chiến tranh

Mặc dù Mỹ tuyên bố "không có bằng chứng trực tiếp" cho thấy Iran đã giúp Hamas lên kế hoạch cho cuộc tấn công vào

ngày 7 tháng 10 năm 2023, nhưng sự liên kết lâu dài giữa Iran và các nhóm vũ trang cực đoan như Hamas vẫn làm gia tăng lo ngại về nguy cơ cuộc xung đột mở rộng hơn nữa. Các vụ đấu pháo giữa Israel và Hezbollah, cũng như các cuộc tấn công của Israel vào các mục tiêu quân sự ở Syria, làm dấy lên nguy cơ leo thang xung đột ở phía Bắc Israel. Ở phía Nam, phe quân Houthi ở Yemen đã phóng nhiều tên lửa vào Israel, và các lực lượng dân quân do Iran hậu thuẫn ở Iraq và Syria cũng tuyên bố chịu trách nhiệm cho hàng chục cuộc tấn công vào các mục tiêu quân sự của Mỹ trong khu vực kể từ khi cuộc chiến bắt đầu (14).

Sự gia tăng ảnh hưởng của các lực lượng vũ trang phi nhà nước

Xung đột Israel - Hamas đã làm nổi bật một xu hướng mới trong khu vực Trung Đông, đó là sự gia tăng ảnh hưởng của các lực lượng vũ trang phi nhà nước, những chủ thể hiện đang trở thành nhân tố chính trong nhiều cuộc xung đột. Sau khi căng thẳng giữa Israel và Hamas leo thang, nhiều tổ chức vũ trang phi nhà nước có liên hệ với Iran, thành viên của cái gọi là "Trục kháng chiến", đã tăng cường hoạt động mạnh mẽ ở khắp Trung Đông. Chẳng hạn, lực lượng vũ trang Houthi của Yemen tuyên bố đã tấn công các tàu buôn có liên quan đến Israel, gây ra nguy cơ nghiêm trọng đối với an toàn hàng hải trên Biển Đỏ. Hezbollah tại Lebanon cũng không nằm ngoài vòng xoáy của bạo lực, khi tổ chức này liên tục phóng tên lửa và máy bay không người lái vào lãnh thổ Israel. Đồng thời, các cuộc đối đầu căng thẳng giữa Hezbollah và quân đội Israel đã diễn ra ở biên giới Lebanon-Israel. Không chỉ dừng lại ở đó, tại Iraq và Syria, các tổ chức vũ trang phi nhà nước khác liên tục tiến hành các cuộc tấn công vào các mục tiêu quân sự của Mỹ. Một ví dụ đáng chú ý là vào tháng

1 năm 2024, "Tổ chức kháng chiến Hồi giáo" tại Iraq đã tấn công một căn cứ quân sự của Mỹ ở Jordan, khiến ba binh sĩ Mỹ thiệt mạng (15).

Hoạt động của các lực lượng phi nhà nước này đã không còn bị giới hạn trong phạm vi lãnh thổ quốc gia của họ mà đã mở rộng ra các khu vực lân cận nhằm đạt được các mục tiêu chính trị và kinh tế quốc tế. Một ví dụ điển hình là trong các chiến dịch quân sự, lực lượng Houthi đã tuyên bố sẽ dừng tấn công các tàu buôn trên Biển Đỏ nếu có thỏa thuận ngừng bắn giữa Israel và Palestine, và nếu viện trợ nhân đạo được cho phép vào Dải Gaza.

Đồng thời, có dấu hiệu cho thấy sự phối hợp giữa các nhóm vũ trang phi nhà nước khác nhau trong khu vực. Theo một số báo cáo, Hezbollah tại Lebanon đã trực tiếp hỗ trợ lực lượng Houthi tại Yemen trong các cuộc tấn công vào tàu thương mại. Điều này chỉ ra rằng Iran đang tăng cường hoạt động tại khu vực thông qua "Trục kháng chiến", nhưng vẫn tránh can thiệp trực tiếp vào cuộc xung đột Israel-Palestine. Tehran không muốn tham gia vào một cuộc chiến toàn diện với Mỹ và Israel, cho dù các cuộc xung đột ở Dải Gaza tiếp tục leo thang.

Các tổ chức vũ trang phi nhà nước này không chỉ nhắm tới các mục tiêu quân sự và kinh tế, mà còn theo đuổi những mục đích chính trị. Các cuộc tấn công vào mục tiêu Mỹ và Israel có thể được xem là một cách để các nhóm này củng cố vị thế chính trị trong nước, đồng thời giành được thêm sự ủng hộ của công chúng, đặc biệt thông qua việc thể hiện sự ủng hộ quân sự mạnh mẽ đối với Palestine và người dân tại Gaza.

Xu hướng ứng dụng công nghệ cao trong các hoạt động quân sự

Việc ứng dụng rộng rãi các công nghệ hiện đại như máy bay không người lái và trí tuệ nhân tạo (AI) trong cuộc xung đột

mối giữa Palestine và Israel đã dẫn đến những thay đổi quan trọng trong cục diện các cuộc chiến tranh ở Trung Đông. Lực lượng phòng vệ Israel (IDF) đã triển khai AI một cách mạnh mẽ trong nhiều hoạt động quân sự tại Dải Gaza. Ví dụ, họ sử dụng máy bay không người lái tích hợp AI để lập bản đồ hệ thống đường hầm ngầm phức tạp của Gaza, một trong những chiến lược phòng thủ quan trọng của Hamas (16). Công nghệ này cho phép Israel xác định chính xác các điểm yếu trong hệ thống phòng thủ của đối phương mà không cần đưa binh lính vào các tình huống nguy hiểm.

IDF còn sử dụng hệ thống AI mang tên "Gospel" để xác định và phân loại các mục tiêu hạ tầng ở Gaza. Điều này giúp họ đánh giá và lựa chọn mục tiêu cần tấn công với độ chính xác cao hơn, giảm thiểu thiệt hại cho dân thường. Ngoài ra, một cơ sở dữ liệu AI khác, có tên là "The Lavender", chứa thông tin về 37.000 người Palestine, bao gồm các thành viên của Hamas, giúp Israel dễ dàng theo dõi và kiểm soát các hoạt động của nhóm này (17).

Ở phía bên kia, các tổ chức vũ trang phi nhà nước như Hamas, Hezbollah của Lebanon, và lực lượng Houthis tại Yemen cũng không đứng ngoài xu hướng công nghệ này. Họ đã sử dụng máy bay không người lái vũ trang để tấn công các mục tiêu quân sự của Israel và Mỹ, gây ra thiệt hại không nhỏ. Những máy bay này, mặc dù đơn giản hơn so với công nghệ của Israel, vẫn có khả năng gây thiệt hại đáng kể cho cơ sở hạ tầng và quân đội của các quốc gia bị tấn công.

Công nghệ mạng cũng đóng vai trò quan trọng trong cuộc xung đột này. Không chỉ Israel và Iran thực hiện các cuộc tấn công mạng nhằm vào nhau, mà nhiều nhóm hacker quốc tế, ủng hộ cả Palestine lẫn

Israel, cũng đã tham gia, làm cho tình hình an ninh mạng ở khu vực này ngày càng căng thẳng. Các cuộc tấn công mạng có thể làm gián đoạn thông tin liên lạc, gây hư hại cơ sở dữ liệu và ảnh hưởng đến khả năng tác chiến của các bên tham chiến.

Việc ứng dụng các công nghệ mới như AI và máy bay không người lái đã mang lại nhiều lợi ích quan trọng cho các bên tham gia. Nó giúp nâng cao tính linh hoạt trong chiến thuật, giảm thiểu tổn thất về nhân sự và tiết kiệm chi phí vận hành. Điều này đã thúc đẩy các quốc gia Trung Đông khác tìm cách sở hữu các hệ thống vũ khí tự động sát thương (LUWS) dựa trên AI. Tuy nhiên, điều này cũng đặt ra một thách thức lớn khi các chủ thể vũ trang phi nhà nước, như Hamas hay Hezbollah, có khả năng tiếp cận và sử dụng những công nghệ tiên tiến này, từ đó gia tăng rủi ro cho an ninh khu vực. Gần đây nhất, sự kiện phát nổ máy nhấn tin của Hezbollah cũng đặt ra câu hỏi lớn về những hậu quả nghiêm trọng của việc sử dụng công nghệ cho mục đích chiến tranh. Nhóm Hezbollah đã sử dụng máy nhấn tin như một phương tiện liên lạc thay thế cho điện thoại di động nhằm tránh bị theo dõi và định vị bởi các cuộc tấn công tên lửa của Israel. Tuy nhiên, vào tháng 9 năm 2024, một vụ nổ lớn đã xảy ra khi hàng ngàn máy nhấn tin của các thành viên Hezbollah phát nổ đồng loạt. Vụ nổ này được cho là một hành động của Mossad, cơ quan tình báo Israel, trong một nỗ lực nhằm đánh vào các thành viên của Hezbollah. Hậu quả của vụ nổ là ít nhất 9 người chết và khoảng 3.000 người bị thương. Điều này thể hiện khả năng thâm nhập sâu vào hệ thống của Hezbollah, nhưng cũng làm gia tăng nguy cơ leo thang xung đột giữa Hezbollah và Israel (18).

4. Kết luận

Cuộc xung đột giữa Hamas và Israel đã tác động mạnh mẽ đến sự ổn định và phát triển của khu vực Trung Đông, chứng tỏ rằng vấn đề Palestine-Israel vẫn là tâm điểm của hòa bình và ổn định trong khu vực. Cuộc chiến kéo dài hơn nửa năm ở Gaza không chỉ gây ra thiệt hại to lớn về kinh tế, quân sự, mà còn để lại nhiều hệ quả sâu xa về chính trị và xã

hội. Sau chiến tranh, các thách thức về quản trị ở Dải Gaza sẽ tiếp tục ảnh hưởng đến cách thức giải quyết vấn đề Palestine-Israel và đến cả tình hình an ninh ở Trung Đông. Nếu vấn đề Palestine-Israel không được giải quyết một cách công bằng, hợp lý, thì viễn cảnh về một nhà nước Palestine độc lập sẽ tiếp tục mờ mịt, làm gia tăng nguy cơ bất ổn ở khu vực này trong tương lai.

CHÚ THÍCH

(1), (2), (3), (4), (5), (6), (13), (14) Center for Preventive Action (2024), *Israeli-Palestinian Conflict*, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/israeli-palestinian-conflict>, truy cập ngày 17-09-2024.

(7) UN Human Rights (2024), *Iran: UN expert strongly condemns attack on memorial ceremony in Kerman city*, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/01/iran-un-expert-strongly-condemns-attack-memorial-ceremony-kerman-city>, truy cập ngày 21-9-2024.

(8) US Department of Defense (2023), *Statement from Secretary of Defense Lloyd J. Austin III on Ensuring Freedom of Navigation in the Red Sea*, <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3621110/>, truy cập ngày 21-9-2024.

(9) Al Jazeera (2024), *Palestinian unity on agenda as Hamas, Fatah leaders meet in Moscow*, <https://www.aljazeera.com/news/2024/2/29/palestinian-unity-on-agenda-as-hamas-fatah-leaders-to-meet-in-moscow>, truy cập ngày 16-9-2024.

(10) The Maritime Executive (2024), *French Helicopter Carrier Arrives to Provide Medical Aid for Gaza*, <https://maritime-executive.com/article/french-helicopter-carrier-arrives-to-provide-medical-aid-for-gaza>, truy cập ngày 20-8-2024.

(11) Arab Center Washington DC (2024), *Arab Public Opinion about Israel's War on Gaza*, [https://arabcenterdc.org/resource/arab-public-](https://arabcenterdc.org/resource/arab-public-opinion-about-israels-war-on-gaza/)

[opinion-about-israels-war-on-gaza/](https://arabcenterdc.org/resource/arab-public-opinion-about-israels-war-on-gaza/), truy cập ngày 9-3-2024

(12) Firat Kozok, Selcan Hacaoglu, and Galit Altstein (2024), *Turkey Confirms All Trade Halt With Israel Over War in Gaza*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-02/turkey-halts-all-trade-with-israel-officials>, truy cập ngày 9-3-2024.

(15) Public Safety Canada (2024), *Currently listed entities*, <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrtr/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx>, truy cập ngày 16-9-2024.

(16) Sylvia, N.(2024), *The Israel Defense Forces' Use of AI in Gaza: A Case of Misplaced Purpose*, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/israel-defense-forces-use-ai-gaza-case-misplaced-purpose>, truy cập ngày 9-6-2024.

(17) Yuval Abraham (2024), *'Lavender': The AI machine directing Israel's bombing spree in Gaza, 03-04-2024*, <https://www.972mag.com/lavender-ai-israeli-army-gaza/>, truy cập ngày 16-9-2024.

(18) The Guardian (2024), *Hezbollah pager explosions: questions over strategy behind unprecedented attack*, <https://www.theguardian.com/world/2024/sep/17/hezbollah-pager-explosions-if-caused-by-the-mossad-would-be-a-big-escalation>, truy cập ngày 20-9-2024.